

GUERRA I PAU

Com finirà la guerra de Rússia contra Ucraïna? Més enllà de la indignació perplexa que va suscitar l'agressió iniciada per Rússia en febrer del 2022 —una invasió en tota regla—, la qüestió que es planteja és saber com i en quins termes acabarà el conflicte. És a dir, si l'anomenada, per les esferes oficials de Rússia, operació militar especial —que ha trobat molts més obstacles que no pensaven— es mantindrà mesos encara, o anys, o s'arribarà a alguna mena d'acord o de compromís. A una pau precària o bé estable, justa i duradora... A hores d'ara res no és segur. Rússia hi ha invertit una gran energia material i moral, ha posat en joc el seu prestigi, i s'ha exposat a condemnes polítiques i a dures sancions econòmiques. Ucraïna s'ha defensat amb eficàcia i no estaria disposada, segons declaracions reiterades, a fer concessions territorials. Els països occidentals —la UE, Estats Units, Gran Bretanya— que donen suport econòmic i armamentístic a Ucraïna mantenen una política de principis que no pot acceptar els fets consumats, l'ús de la guerra com a instrument polític, la lògica de la força i la ruptura total d'alguns consensos derivats de l'experiència de les guerres del segle XX a Europa.

La guerra d'Ucraïna planteja moltes qüestions. Per un costat, palesa el grau d'incomprensió de la naturalesa real de la nova Rússia, sorgida dels enderrocs de l'antiga URSS, dissolta el 1991. No s'acabava d'entendre la naturalesa del poder polític i de les institucions que s'hi han imposat, que mostren una clara voluntat de restaurar l'aura de gran potència dominant que havia tingut l'Estat rus en temps imperials. Un dels elements que havien quedat clars —en tota mena de declaracions, tractats, però sobretot en el convenciment i l'acord tàcit— després dels drames viscuts a Europa en l'època contemporània era que les democràcies no es fan la guerra entre elles, que la guerra s'exclou com a instrument per a dirimir diferències. I això ha esclatat, la qual cosa indueix a reconsideracions urgents.

En aquest sentit, la guerra de Rússia contra Ucraïna és un gran fracàs. Però no mancava de precedents inquietants, a Geòrgia, a Txetxènia, amb la no tan remota annexió unilateral de Crimea, i fins i tot amb les intervencions russes a l'Orient Pròxim. Ha fallat la comprensió i la previsió. O la prevenció.

Hi havia diferències, contenciosos, entre Ucraïna i Rússia? És evident que sí, al voltant de les regions de l'est del país o de l'estatus de la península de Crimea. No hi ha dubte que determinades actuacions ucraïneses podien ser qüestionables o eren arriscades, en el sentit de poc meditades i unilaterals, i que Rússia —en aquest conflicte— pot tenir les seues raons. Però no té la raó. La va perdre del tot amb una agressió brutal, destructiva, amb una invasió que recordava escenes de la *Blitzkrieg* alemanya dels anys quaranta.

Més enllà d'això, l'escenari bèl·lic té i tindrà conseqüències. Replanteja la geoestratègia europea i mundial. Dibuixa un nou esquema de guerra freda de Rússia contra Occident. I comporta repercussions econòmiques molt serioses, amb l'agreuament de la crisi energètica i alimentària latent, que exaspera. I que farà més difícil evitar les catàstrofes socials i humanes que amenacen.

Són diverses les veus que qüestionen l'expansió de l'OTAN més enllà del seu nucli històric, en una època en què potser les aliances d'aquest tipus s'haurien de repensar. Son molts els indicis que s'acumulen en el sentit que les amenaces reals al món no vindrien dels esquemes arcaics de lluites de poder o per espais d'influència entre estats, sinó dels desajustaments socials, econòmics i ecològics cada vegada més explosius, que poden provocar terratrèmols socials en forma de fam, misèria de masses, mortaldat, pandèmies i migracions massives incontrolades.

Davant un panorama així, l'espectre de la guerra —d'aquesta guerra de caire tan antic i fora de lloc— esdevé una veritable provocació. Una provocació al sentit moral de la ciutadania democràtica i una provocació també intel·lectual: el món no és com ens agradaria que fos, sinó com és. I aquesta lliçó és important. Davant una agressió injustificable la primera obligació es defensar-se'n. La segona repensar el context, la pròpia actuació i la naturalesa real dels altres poders. I la tercera promoure un gir en la conducció dels afers públics a escala global.

Seria l'hora, per tant, d'una política de gran empenta, fundacional, ajustada a les noves coordenades del món. Una política tocada de la fibra moral que va impregnar, per exemple, la Carta de les Nacions Unides o els primers passos de la creació de la Unió Europea. Una política basada en els drets humans, individuals i col·lectius, en la pau com a prioritat, en la concertació per encarar els veritables problemes que afligeixen els humans al segle XXI. Centrar la visió del món en la geoestratègia, en els jocs de poder i influència entre estats, afavorir l'increment de la despesa militar, relativitzar els estralls del canvi climàtic, persistir en el desinterès quant a la sort de desenes de milions de persones sotmeses a la misèria, a la fam i a greus perills existencials, no augura res de bo. Com ha escrit recentment, en un manifest ple de lucidesa, Edgar Morin (doctor honoris causa per la Universitat de València), és el moment de dir en veu alta: «Despertem!»